

Cilt 15, Sayı: 3 MART 1987

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüŒ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) MART 1987

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ömer Dinçkök*

Yazı İşleri Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres:

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST. Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TUSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz
kullanılabilir.

GÖRÜŞ'te çıkan imzalı yazılar kişisel görüşleri
yansıtmakta olup mutlaka derneğin görüşü
olarak telakki edilemez.

Basıldığı Yer:

İDE AJANS TİC. LTD. ŞTİ.
Tel: 526 54 60

Bu sayıda;

Türk Sanayici ve İşadamları Sovyet Pazarında	4
Rusya'da Piyasa Ekonomisine Dönüş mü?	9
Mal Karşılığı Mal Ticareti Yaygınlaşıyor	15
Fransa'da Yeni Buluşlar	19
Firmalar Arası İşbirliği	25
Dünya Bankası Türkiye'ye Yeni Kredi Veriyor	28
Teşebbüs Destekleme Ajansı	30

Türk Sanayici ve İş Adamları Sovyet Pazarında

Türkiye'nin ödemesi gereken doğal gaz faturasının 1 milyar doları bulması, bu ölçüde büyük bir ödemenin nasıl yapılacağı sorusunu akla getirmektedir.

Sovyet - Türk doğal gaz anlaşması sonucunda, her iki tarafça onaylanan "amortisman planı uyarınca" Türkiye borçlarını ihracat bedelleri karşılığında, daha çok "aynı" olarak ödeyecektir. Bu takas benzeri ticaret, Türk işadamlarına Sovyet pazarının açılması anlamını taşımaktadır. Bu anlaşma, her iki taraf için de dış ticaret açığına meydan vermeyecek ikili bir denge anlaşması niteliğindedir.

Bu konuyla ilgili olarak, bir Sovyet temsilciler grubu geçtiğimiz günlerde Türk sanayici ve işadamlarıyla görüşmek üzere Türkiye'ye gelmiştir. Misafir delegasyon, Türk müteahhitlerine Sovyetlerde inşa edilecek "üç otel, bir hastane ve bir ticaret merkezi" projeleri paketini sunmuşlardır.

Sovyet temsilciler grubu, öncelikle 14 Türk müteahhit firmasıyla görüşmelerde bulunmuşlardır. Kendileriyle görüşülen Türk müteahhitleri önümüzdeki günlerde Sovyetler Birliği'ne giderek yetkililerle nihai görüşmelerde bulunacaklardır. Mayıs başlarında da teklif götürmeyi planlamaktadırlar.

Türk Firmalarının Sovyet Pazarına Girmesi; SSCB Bakanlar Kurulunun Ocak 1987 tarihli "Gelişmiş Ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler firmalarıyla Sovyet firmalarının Sovyet toprakları üzerinde oluşturacakları ortak kuruluşların kuruluş ve çalışmasına" dair kararı yayınlamasıyla mümkün olmuştur.

Sovyet Bakanlar Kurulunda çıkan karar Sovyet Birliği ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticari-ekonomik, bilimsel-teknik işbirliğini geliştirmek ve her iki tarafın da yararına olarak; dünya barışının korunmasını sağlayacak bir işbirliği ortamının doğması amaçlanmaktadır.

Bu amaçla ortak kuruluşlar, her ikisi de tüzel kişi olan taraflar arasında ortak bir

fon oluşturularak kurulur. Ortak kuruluşun bu fonunda (sermayesinde) Sovyet tarafının payının yüzde 51'den daha az olamayacağı öngörülmüştür.

Ortak kuruluşlar kendi adlarına anlaşma imzalayabilme, mülkiyet ve kişilik haklarına sahip olabilme ve yargı önünde davalı ve davacı olma sorumluluğuna sahiptirler. Bağımsız ticari bilançolara sahip olmak, kendi masraflarını karşılamak, kendi finansmanlarını sağlamak konularında tümüyle bağımsızdırlar.

Ortak kuruluşun, taraflarca onaylanmış bir tüzüğü "kuruluş belgeleri" vardır.

Kuruluşun yabancı ortağı tarafından, kuruluş sermayesindeki payı hesabına Sovyet topraklarına sokacağı her türlü teçhizat ve malzeme gümrük vergisinden muaf kabul edilmekte, ortak kuruluşun sahip olduğu taşınır ve taşınmaz mallar için elkoyma, haciz, istimlak gibi durumlar söz konusu olmamaktadır.

Ortak kuruluşların mülkiyet hakları Sovyet devletinin yasalarıyla güvence altında bulunmaktadır.

İşleyiş Düzeni:

Ortak kuruluşun en yüksek organı, ortaklığa taraf olan kuruluşlarca atamaları yapılmış olan kişilerin oluşturduğu yönetim kuruludur. Yönetim Kurulu Başkanı ve ortak kuruluş genel müdürü SSCB yurttaşıdır.

Ortak kuruluş, girişeceği ekonomik faaliyetlerin programını kendisi yapar, kendisi onaylar; bu konuda hiçbir kuruluşu ya da makama bağımlılığı yoktur. Buna karşılık ortak kuruluşun ürünlerinin sürümü Sovyet devletlerince garanti edilmemektedir.

Ortak kuruluş kârı, SSCB devlet bütçesiyle karşılıklı ilişkiye göre düşülecek pay çıktıktan ve sermaye artırımını ve yedek fon yaratımı için gerekli miktarlar düşüldükten sonra, şirket sermayesindeki paylarına göre taraflar arasında bölüşülür, yabancı ortağın payına düşen miktar döviz olarak yurt dışına çıkarılmak garantisine sahiptir.

Vergilendirme Açısından:

Ortak kuruluşun, rezerv fonlara ve üretimin arttırılmasına, bilimsel teknik gelişmeleri sağlamaya yönelik öteki fonlara ay-rılacak miktarlar düşürüldükten sonra kârın kalanı üzerinden yüzde 30 vergi ödemesi öngörülmüştür. Ortak kuruluş faaliyete geçişinin ilk iki yılı için vergiden muaf tutulmuştur.

Bu paranın yurtdışına çıkarılması durumunda yüzde 20 nispetinde vergiye tabi tutulur.

Ortak kuruluşta esas olarak Sovyet yurttaşları çalışacaktır.

Ortak kuruluş, hem "kuruluş tüzüğü"ndeki koşulların doğmasıyla, hem de kuruluşun faaliyetlerinin kuruluş tüzüğündeki öngörülenlere uymadığının saptanması durumunda SSCB Bakanlar Kurulunun kararıyla feshedilebilmekte, sermayedeki payını mal ya da para olarak ülkesine götürebilmektedir.

Rusya'da Piyasa Ekonomisine Dönüş mü?

Sovyetler Birliği'nde Gorbachev'in iktidara geldiği Nisan 1985'den sonra, devletin rolünün yeniden değerlendirilmesi ve tanımlanması üzerine yoğunlaşan bir dizi ekonomik reform uygulamaya konmuştur.

Sovyet ekonomisinde 1960'lardan sonra başlayan gerileme, günümüze kadar devam etmiş ve büyüme hızı 11. Beş Yıllık Plan döneminde (1981-85) bir evvelki dönemin yüzde 21'lik oranının çok altında kalarak yüzde 14 olarak gerçekleşmiştir. Eldeki veriler resmi kaynaklı olduğu için, bunların ekonominin gerçek durumunu yansıtmadığı iddia edilmektedir. Bu nedenle, reform programının bir amacının da ekonomide neler olup bittiğinin daha iyi takip edilmesi olduğu belirtilmektedir.

Sovyet endüstrisi, üretim araçlarında ve ekonomik yapılarda devrim yaratan yeni teknolojileri (bilgisayar, bio-teknoloji vs.) henüz uygulamaya koymuştur. Bugünkü ekonomik mekanizmanın hızlı teknolojik yeniliklere ayak uydurmaya uygun olmadığı artık kabul edilmiştir. Öte yandan, ekonomiyi yönetenlerin ne pahasına olursa olsun beş yıllık planlara uymak istemeleri, teknolojik yenilikleri benimsemeye gecikmenin nedeni olarak kabul edilmektedir.

Bu ani ve radikal reformlar ile bürokrasiyi ekonomiyi yeni bir tarzda yönetmeye ikna etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca merkezi plancılara, kollektif çiftliklerin, şirketlerin yeni kooperatiflerin ve araştırma enstitülerinin günlük işlerine kavuşmalarını öngörmektedir. Reformların esasını yeni bir teşvik sisteminin uygulaması teşkil etmektedir. Yöneticilere geliştirecekleri yenilikler, işçilere de verimlilik artışı için yeni teşvikler sağlanacaktır. Bunlar daha çok kişisel ödüller ve diğer maddi teşviklerdir. Başarılı şirketlere ise kreş, çocuk yuvası, spor tesisi, veya yeni yatırımlar için önemli bir miktar yedek akçe biriktirme imkanı tanınmaktadır. Şirketlere işçi

alımı ve çıkarımında ve ücret seviyelerinin belirlenmesinde yeni haklar sağlanmışır.

Yeni sistemde bir diğer önemli nokta fiyatların belirlenmesi ile ilgilidir. Bugün fiyatlar gerçek üretim maliyetlerini yansıtmamaktadırlar. Fiyat yapısı, çeşitli hükümet kararları ile belirlenmektedir. Örneğin, Moskova metrosunda bazı fiyatlar hâlâ 1930'larda belirlenen seviyededir. Ekonominin her kesiminde fiyatlar hem maliyetleri, hem de tüketici tercihlerini yansıtacak şekilde ayarlanana kadar ekonominin işleyişi ile ilgili hayati bilgilerin (hangi kuruluşların kâr, hangilerinin zarar ettiği dahil olmak üzere) sağlanamayacağı kabul edilmektedir. Yeni ekonomi politikası fiyat mekanizması ile kaynakların dağılımının tüketici tercihleri doğrultusunda gerçekleştirilmesine de çalışmaktadır. Sovyet ekonomistlerine göre, fiyatlar ve gelir politikaları bugün işlemez durumdadır. Ayrıca tarımda ve endüstride hiçbir işletmenin iflas etmemesinin tamamıyla bir israf olduğu bugün resmen kabul edilmiştir.

Bu reformların yanısıra, kredi ve bankacılık sistemleri de gözden geçirilmektedir.

Faizlerin sembolik olduğu sistemde, banka kredileri geri 6denmesi beklenen bağışlar veya subvansiyonlar olarak g6r6lmektedir. Gelecekte kuruluşların parasının ger6ek değerini yansıtan faiz oranları uygulanan banka kredileri kullanmaları teşvik edilecektir. 6te yandan, t6m ekonomik faaliyetlerde hassas ve sıkı bir finansal disiplin uygulanmasına imkan verilecektir. B6ylece uzun vadede diğer 6lkelere olduğu gibi para politikasının uygulanmaya konması m6mk6n olacaktır.

Batıda en fazla ilgi 6eken reformlardan bir tanesi de k66k 6apta hizmetlerde 6zel sekt6r6n yasallaştırılmasıdır. Geleneksel olarak hizmet sekt6r6n6n 6retken olmadığı ve ekonomi 6zerinde bir y6k olduğu kabul edilmekte idi. Bug6ne kadar hizmetler (6amaşırhaneler, berberler, temizlik hizmetleri vs.) devlet tarafından sağlanmakta ve hem kalite hem de miktar a6ısından yetersiz kalmakta idi. Gelecekte bu tip hizmetlerin bazıları devlet, bazıları ise kooperatifler ve şahsi girişimcilerce yerine getirilecektir. Reformların bir diğer amacı ise end6stride her kesimde modernizasyonun sağlanmasıdır. Yeni sistemde fiyatlandırma ve pazarlamā konularında ser-

best, ençok 50 ortaklı kooperatifler şeklinde kuruluşların yasallaştırılması üzerinde durulmaktadır. Gorbachev'in birlikte çalıştığı grup, Sovyetlerin ileri teknoloji ithali için batıya olan bağımlılığının yeni politikalar sayesinde azaltılacağına inanmaktadır. Ayrıca ekonomik faaliyetlerde bürokrasinin azaltılması ve idari kararlara dayanma alışkanlığının azaltılması girişimlerinde, reformlar, şahısların, kooperatiflerin ve kuruluşların haklarını belirleyen kararname ve kanunlarla açıklanmıştır.

Sovyetlerdeki bu önemli yenilik hareketleri kendini dış ekonomik ilişkiler ve dış ticaretin yönetimi konularında ve ülkeyi hammadde ve ara malları ihraatısı olmaktan belli başlı mamul madde (makine dahil olmak üzere) ihraatısı yapma amacında da kendini göstermektedir. Bu konularda  önemli değişiklik şöyle özetlenebilir:

- 1) Ticaret bankacılık, sigorta, turizm gibi konularda dış ekonomik faaliyetleri koordine eden Dış Ekonomik İlişkiler Komisyonunun kurulması

- 2) Dünyadaki ekonomik şartları analiz eden, işadamlarına yurtdışında yardımcı olan Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Uluslararası Ekonomi Departmanının kurulması
- 3) Bazı dış ticaret kuruluşlarının ilgili hükümet departmanlarına devredilmesi ile Dış Ticaret Bakanlığının yeni bir bünyeye kavuşması.

Sovyetlerde bugüne kadar uygulanmakta olan politikalarda iki önemli yenilik daha vardır. Bunlardan ilki 20 resmi daireye ve 70 büyük firmaya yurtdışı pazarlara direkt olarak girebilme ve ithalat hakkı verilmesi ve böylece alımları kendilerinin finanse etmeleridir. İkincisi ise, Sovyet kuruluşlarının yabancılarla ortak girişimlerinin teşvik edilmesidir. Ortak girişimlerde yabancıların yüzde 49'a kadar hisse elde etmelerine, kârın ve sermayenin yeni ticari ve endüstriyel girişimlere transferine tamamiyle izin verilmektedir.

Kaynak: The Banker Feb. 1987

Mal Karşılığı Mal Ticareti Yaygınlaşıyor ...

Mal karşılığı ticaret bir zamanlar küçümse-
nen ve kuşkuyla bakılan bir işti. Bugün ise,
pek çok firma ve hükümet tarafından ko-
nuşulmakta ve giderek daha yaygınlaş-
maktadır.

Karşılıklı ticaretin (Counter trade) en
önemli özelliği ihracatın yöneldiği pazar-
dan ithalat yapma koşuluna dayanmasıdır.
Yöntemin mekanizması yerel mevzuatlara,
isteklere, ihraç edilen malların niteliğine
ve ilgili tarafların güncel önlemlerine göre
değişmektedir.

Bu ticaret şekli basit görünmekle birlikte
karmaşık bir yapıya sahiptir. Fiyat oluşu-
mu açık değildir, bu nedenle, piyasa me-
kanizmasını bozar. İşleyişi yavaş ve riskli-
dir. Esasen, şirketlerin genelde girmekten
sakındıkları bir tür uygulamadır. Buna rağ-
men, hızla artmakta ve uluslararası ticare-
tin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Üçüncü dünya ülkelerinin ağırlaşan borç ödeme yükü, pek çok malın fiyatlarındaki düşüşler ve kambiyo kurlarındaki hızlı dalgalanmalar karşılıklı ticaretin ortaya çıkışının nesnel koşullarını oluşturmuştur. Üçüncü dünya ülkeleri ile ticareti sürdürmek isteyen firmalar uluslararası borç bunalımı nedeniyle karşılıklı ticarete yönelmişlerdir. Mal karşılığı ticarete karşı artan ilgiyle birlikte hızlanan çalışmalar bu yöntemin dünya çapında ve gelişen bir uygulama ve ilk türü olan 'takas'a göre çok daha ileri, gelişmiş bir dış ticaret aracı olduğunu göstermektedir. Takas (barter), karşılıklı alım (counterpurchase), geri alım (buy-back), dengeleyici ticaret (Compensation trading ya da offset), üçlü ticaret ya da anahtar ticaret (switch ya da swap trading), ikili hesap ilişkisi (evidence account) ve bloke paralar (blocked currencies) gibi ticaret teknikleri karşılıklı ticaret teknikleri karşılıklı ticaret kavramı kapsamında ele alınmaktadır.

Karşılıklı ticaretin en hızlı gelişen türlerinden biri 'offset'dir. Bu ticarete satıcı, alıcı ülkede üretilen nihai mal ve hizmetleri kullanmayı garanti eder. Offset yöntemi genellikle havacılık, askeri uçak sanayii,

Türkiye Cumhuriyeti ve Laiklik

Prof. Dr. Suna Kili
Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

Ö Z G E Ç M İ Ş

Prof. Dr. Suna Kili Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesidir. Lisans, master ve doktora derecelerini Bryn Mawr College'dan siyasal bilimler ve Uluslararası ilişkiler dallarında almıştır. Yabancı üniversitelerde konuk öğretim üyesi olarak ders vermiştir.

Prof. Kili'nin Türkçe ve İngilizce kitaplarının yanısıra pek çok yazısı da yayımlanmıştır.

Atatürk Devrimi: 'Bir Çağdaşlaşma Modeli' adlı kitabıyla 1982 yılında 'Siyasal Bilim Büyük Ödülü'nü kazanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve Laiklik

Türkiye Cumhuriyetinin en belirgin özelliği ve dayanağı bu devletin laik, demokratik, ulusal ve toplumsal bir hukuk devleti olmasıdır. Türkiye Cumhuriyetini Osmanlı imparatorluk yönetiminden ayıran en belirgin ve değişmez özellik budur.

Osmanlı, "halife-padişah" birleşiminde dinsel bir düzenin örgütüdür. "Padişah" imparatorluk içindeki tüm ulusların devlet başkanı, "halifelik" sıfatıyla da yer yüzündeki tüm Müslümanların koruyucusu ve dinsel önderi olma savındadır.

Türkiye Cumhuriyeti ise ulusal devleti, Türk devletini, laik bir düzeni, ulusal bir istençten doğan bir yönetimi benimsemiştir. Benimsenen ve anayasalara geçirilen bu devlet ve toplum düzeninde her konudaki tüm yasalar, kurallar, örgütler, uygulama-

lar laik, ulusal, demokratik olmak zorundadır. Bütün bunların ötesinde bu düzende her eylem, her davranış, her karar ve uygulama hukukun üstünlüğü ilkesi içinde hukuka uygunluğu ile işlerlik kazanacaktır. Bu düzende ister ekonomik, ister siyasal, ister dinsel, ister toplumsal ve geleneksel ya da bir başka kaynaktan güç alsın hiçbir kişi, sınıf ve topluluğun hukuka karşın üstünlüğü yoktur.

Osmanlı'da en başta "halife-padişah" olmak üzere yukardan aşağıya doğru din, mezhep, tarikat gibi dinsel; "ağa", "bey", "eşraf" gibi ekonomik, toplumsal, geleneksel kökenli kişi ve önderlerin istençleri, buyrukları, egemenlikleri geçerli olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nde amaçlanan çağdaş devlet, çağdaş toplumdur. Osmanlı da ise devlet de toplum da dinsel ve gelenekseldir.

Özetleyerek vurgulayalım: Türk ulusunun, Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünü ve yarını O'nun varlığının temelindeki ulusal, laik, demokratik ve hukuksal olma bağlamında ve bu bağlamın sürekliliğinde saklıdır.

KARŞIT GELİŞMELER

Bu yasal ve yaşamsal zorunluğa karşın son yıllarda ve özellikle günümüzde dışta ve içteki sözde bilimsel, gerçekte siyasal, ideolojik Osmanlı araştırmaları özen-tileri giderek yoğunlaşmakta, Osmanlıya, Osmanlılığa bir saygınlık, bir hayranlık yaratılmak istenmektedir.

ATATÜRK'ÜN TAVRI

Atatürk düşüncesini ve tavrını tartışmaya yer bırakmayacak açıklıkla ortaya koymuştur:

"Osmanlı devletinin siyasası ulusal değil, ancak, kişisel, bulanık ve kararsız idi...

İslamcılık ve turancılık siyasasının başarı kazandığına ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanmamaktadır.

Bizim aydınlık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem "ulusal siyasadır". Dünyanın bugünkü genel koşulları ve yüzyılların kafalarda ve duyuncularda yerleştiği gerçekler karşısında düşüncü olmak kadar büyük yanılğı olamaz. Tari-

hin dediği budur; bilimin, us'un, mantığın dediği böyledir...

Ulusal siyasa demekle anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde herşeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişigüzel, ulaşılamayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir." (1)

Atatürk bir gerçeği daha vurgulamıştır: "Dostlara sahip bulunmak, tam bağımsızlığımızı korumak, herşeyi Türk cephesinden mütalaa etmek. Bu gerçekçi görüştür; Osmanlı İmparatorluğu'nu mahveden ideolojiye tepkidir." (2)

Türkler, ulusal kurtuluş ve bağımsızlık savaşını Osmanlı devletini, Osmanlı hanedanını yaşatmak için mi; ulusal, laik, demokratik, toplumsal ve hukuksal Türk devletini, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmak için mi yapmıştır?

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran da, bu sorunun yanıtını veren de Atatürk'tür:

'Egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından, hiç kimseye bilim gereğidir diye, görüşme ile, tartışma ile verilmez. Egemenlik ve saltanat, güçle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk ulusunun egemenlik ve saltanatına el koymuşlar, bunu çağlardan beri sürdürmüşlerdir. Şimdi de Türk ulusu bu saldırganları uyarak, başkaldırarak egemenlik ve saltanatını doğrudan kendi adına almış bulunuyor.(3)

..... İslam topluluğunu bir halife tasarlamasıyla şimdi de uğraştırmak ve kandırmak çabasında bulunanlar, yalnız ve ancak İslam topluluğunun ve özellikle Türkiye'nin düşmanıdır. Böyle bir oyuna düş bağlamak da ancak ve ancak bilgisizlik ve aymazlık belirtisi olabilir. (4)

..... Benim naçiz vücudum birgün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti sonsuza dek sürekli kalacaktır ve Türk ulusu güvenlik ve mutluluğuna güvence sağlayan ilkelerle uygarlık yolunda duraksamadan yürümeye devam edecektir. (5)

1. Atatürk, Nutuk, II. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1962, s. 435-437

2. Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, s. 122.
3. Nutuk II. s. 690 - 691.
4. a.g.y. s. 851
5. Hakimiyeti Milliye, 19 Mayıs 1926

uzay sanayii alanlarında ve çok uluslu şirketler tarafından işletilen bir mekanizmadır. Kanada ve Belçika 20 yıl önce offset anlaşmalarını özendirmeye başlamıştır. Son 5 yıl içinde, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Batı Avrupa hükümetleri düzeyinde yapılan 1 milyon dolarlık askeri anlaşmalar offset tekniği ile gerçekleşmiştir. Şimdi offset eğilimi devlet hava yolları ve demiryollarına da yayılmaktadır.

Kalkınmakta olan ülkeler yeni pazarlara girmede karşılıklı ticaret tekniklerini kullanıyorlar. Örneğin, kendi mallarının yurtdışında pazarlanmasını yabancı firmalardan talep ediyorlar (Karşılıklı alım/Counterpurchase) veya yabancı firmalara yine bu firmalardan satın aldıkları sermaye mallarından sağladıkları getirilerden ödemede bulunmayı (Buy-back) istiyorlar.

New York'da yerleşik uluslararası bir araştırma grubu olan Grup Otuz'un (G 30) hesaplarına göre karşılıklı ticaret dünya ticaret hacminin yüzde 8-10'unu oluşturmaktadır. Bu grubun Mart 1986'da yayınladığı bir raporda, karşılıklı ticaretin 'serbest ticaret sisteminin ruhuna aykırı' olmakla beraber 'geçiş dönemi koşullarında sınırlı

ve marjinal fakat yardımcı bir rolü' olduğu görüşüne varılmaktadır.

Amerikan Uluslararası Ticaret Komisyonu ülkenin mal ihracatının yüzde 60'ından fazlasını oluşturan 500 büyük firmadan derlediği bilgilere dayanarak 1985 yılı Ekim'inde bir rapor yayınlamıştır. Buna göre, 1984 yılında 7.1 milyar dolarlık satışın (Toplam ihracatın yüzde 5.6'sı) karşılıklı ticaret yoluyla yapılmış ve bu işlemlerin yüzde 80'i de silah ticareti bağlantıları olmuştur. Karşılıklı ticaret tekniği ile gerçekleştirilen askeri olmayan ihracat 1980'de 285 milyon dolardan 4 kat artarak 1984'de 1.4 milyar dolara yükselmiştir. Gerek askeri ve gerekse askeri olmayan karşılıklı ticarete Amerika'nın başlıca ilişkileri diğer sanayileşmiş ülkelerledir.

Business International'ın çalışmalarına göre 1970'li yılların başlarında karşılıklı ticaret ile ilgilenen ülke sayısı 15 iken on yıllık dönem sonunda bu sayı 2 katına çıkmış ve 1980'lerin ortalarında ise 50'yi aşmıştır.

Kaynak: Economist ve İGEME bültenleri.

Fransa'da Yeni Buluşlar...

Fransa'da buluşlar konusunda sıkıntı var. Buluşçu zekâlarda ciddi bir eksikliğin sıkıntısı çekiliyor. Örnek: 1985 yılında 12050 olan bröve (icat belgesi) sayısı geçen sene ancak 12152'ye ulaşmıştır. Her ne kadar, 1983 yılından beri bu rakam azalmıyorsa da, yeterli olduğu kuşku vericidir. İngiltere'de 20.000, Federal Almanya'da 30.000, ABD'nde 60.000 ve Japonya'da tam 200.000 olan bröve sayısı Fransa'yı bir hayli gerilerde bırakmaktadır. Milletler arasındaki nüfus farklılığı tek başına her şeyi açıklamaya yetmemektedir. Uygulanan yöntem farklılıkları da öyle. Bu konuda abartmanın da ötesinde bir örnek verebiliriz. Japon maçı bir lamba, düğmesinin konumuna, sehпасının şekline, abajurun büyüklüğüne göre birçok bröveye mesnet teşkil edebilir. Büyük ödül ise

Hitachi firmasına aittir: 1 yılda tam 17.000 bröve. Başka bir deyişle Lepine yarışmasının (Mucitlerarası bir yarışma) vatani olan Fransa toplamından fazla. Ancak Fransızlar bütün bu zayıflıklarına rağmen kendilerini doğuştan mucit olarak görmektedirler.

Bu izlenime yol açan durumlar ne yazık ki istisnadır. Paris'li Rene Gassot yıllardan beri brövelerinden elde ettiği gelirle yaşamını sürdürmektedir. Buluşları sanayide kullanım alanı bulabilmektedir. Ancak bu noktaya gelebilmesi kolay olmamıştır: 6 yıldır, Gassot keşif dünyasında ihtilal yaratacak olan son buluşu, yani vitesi olmayan bir vites kutusu üzerinde çalışmaktadır. Ona göre imkansız bir şey değildir bu. Ancak tek kusuru henüz imal edilmemiş olmasıdır. Gassot grafik ve mekano oynuyardımıyla işleyiş prensiplerini belirlemiştir.

Buluş henüz inandırıcı olmaktan uzaktır. 'Mühendisler önce tereddüt ediyorlar, sonra aleti yakından incelemeye koyuyorlar, kollarını iki yana açtıktan sonra da çekip gidiyorlar'. Diğerleri ise Gassot'dan incelemek için kendilerine bir örnek gönder-

mesini istemektedirler. 'Bu imkansız, zira böyle bir şeyi yeniden imal etmek çok pahalı' demekte Gassot. Böylece mucit oradan oraya dönüp dururken, buluşu ise dönmüyor. 'Halbuki, bu buluş birçok otomobil imalatçısını kurtarabilirdi'.

Gassot'un kendisine gönderdiği mektuptan etkilenen Renault'nun yeni yöneticisi Raymond Lavy, mucidin yanına bir uzmanını göndermiştir. Şüpheli yaradılıştaki bu uzman hâlâ bu konudaki görüşünü bildirmemiştir. 'Belki de ön çalışmalar için 500 bin frank ortaya koysaydım, projem başka şekilde ele alınırdı' demektedir mucit. 'Ancak mali gücümü de fazla zorlamamak gerekir, zira kendimi iflasın eşiğinde bulabilirim'.

Mühendis Edgard Nazare ise o kadar tedbirli olmamıştır. Kendisi 'Helitor' adını verdiği zeplin ile helikopter arası bir hava vasıtasının mucididir. Alet, ortasında bulunan bir rotor ve bir çift pervane vasıtasıyla hareket eden helyum gazı dolu kocaman bir hava odasıdır. Kısacası, bir nevi şişirilebilen helikopter. Mucide göre, yük kapasitesi 250 tona ulaşmaktadır. Bir uçaktan (180 ton) çok fazla, bir heli-

kopterinkinin bir kaç misli. Daha 1977'lerde, Edgar Nazare 4 metre boyunda bir maketi yapmayı başarmıştı. Daha sonra, büyüklüğünü bir misli, hatta iki misline çıkarmak istemişti. Bu teşebbüs parasını son kuruşuna kadar tüketmesine sebep oldu ve iflas etti.

Bunlar istisnai durumlar mıydı? Şüphesiz evet. Ancak buluşlar için para ve zaman harcamaktan çekinmeyecek kaç kişi veya kuruluş vardır? Bir brövenin maliyeti istenilen patent hakkının kapsamına göre 3000 ile 100.000 frank arasındadır.

Bu buluşlar bazen önceden keşfedilip de sürümü yapılan elektrikli havlu kurutucuları veya hiçbir zaman uçamayacak olan hava gemileri de olmaktadır.

'Mucit' brövesi hususunda yapılacak bir tavsiye çok değerli olabilir' görüşünde olan Sınai Mülkiyet Milli Enstitüsü Müdür yardımcısı 'Bizde bröve girişimciliği henüz tam oturmadı; bunun temeli de latin gelenekçiliği' demektedir. Buna karşın, Milli Buluşlar Değerlendirme Ajansı (ANVAR) genel müdürü Christian Marbach 'bu bir kültür meselesidir' şeklinde yorum yap-

maktadır. Örneğin, Fransa'da birçok patron ve yönetici yanlarında çalışan bir ücretlinin buluşunun 1978 tarihli yasa gereğince bröve alımından kaynaklanan kâr-dan pay alma hakkını gizli tutmaktadırlar. Bu teşhisin Fransız sanayisinin modernleşmesinin ve teknolojik bağımsızlığının hiç de lehinde olmadığı açıktır.

Kaynak: Economie

Firmalar Arası İşbirliği

Gerek pratikte gerek akademik münakaşalarda gelişmiş ülkelerle kalkınma halindeki ülkeler arasında müteşebbislik işbirliği, son on yıl zarfında özel bir anlam kazanmıştır.

Bu sebepleri özetle;

- Artan uluslararası rekabet nedeniyle, sanayileşmiş ülkelerdeki üreticilerin yeni ihracat piyasaları açmak ve bunları devam ettirmekteki güçlükleri,
- Kalkınma halindeki ülkelerin kendi sanayi temellerini kurmaları ve sermaye ve teknoloji akımını teşvik etmek konusundaki gayretleri,
- Piyasalardaki rekabet olanaklarını arttırmak fırsatı dünya ekonomisinde gittikçe artan birbirine bağımlılık,
- Sanayileşmiş ülkelerin gelişme halindeki ülkelerde yapacağı yatırımlar ve müteşebbislik işbirliği havasının bu ikinci grup ülkelerde müsait olması.

Sanayileşmiş ülkelerle, gelişmekte olan ülkeler arasındaki bu işbirliği, bu sonuncu grup ülkelerde kalkınmayı teşvik etmektedir. Özellikle bu gayretler, çeşitli ekonomik sistemlerde faaliyet gösteren işletmeler arasında işbirliği yapmakta ne gibi olanaklar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Uluslararası Müteşebbislik İşbirliği Şekilleri:

- Hammadde vs gibi malların tedarikinde işbirliği
- Mal ve hizmetlerin pazarlanmasını geliştirmek için satış işbirliği
- Araştırma ve kalkınmada işbirliği
- Uzun vadeli yatırımlar, mali yardımlar takas muameleleri gibi anlaşmalar yoluyla yapılan mali işbirliği
- Yeni fabrikalar kurarak veya mevcutları kullanarak üretimdeki işbirliği

Bütün şekilleriyle üretimde işbirliği gerek kalkınmakta olan gerekse gelişmiş ülkeler için büyük önem arz etmektedir. Zira gelişmekte olan ülkelerde bu işbirliği ekonomi için lüzumlu olan sanayi kapasitesinin meydana getirilmesini ve gelişmesini, teknoloji ve know-how transferini sağlar.

Bu işbirliği gelişmiş ülkeler için de faydalıdır. Zira, sanayici ülkeler montaj sanayii için lazım olan maddeleri kalkınmakta olan ülkelere daha ucuza sağlamaktadır.

Uluslararası işletme işbirliğinin özel bir şekli de takas muameleleridir. Verilen mal ve hizmet karşılığında para değil, diğer mal ve hizmetler ödenir. Bu şekildeki işbirliği, çeşitli şekillerde; kalkınmakta olan ülkelere göze çarpmaktadır. Örneğin tam manasıyla takasta petrol ihraç edilip, karşılığında makina ithal edilir. Diğer bir bağlı muamele şekli de "geriye alma" veya "üretimi paylaşma" şeklindedir. Bu şekildeki bir ticari işlemde, kurulan bir fabrika veya mali yatırımın bedeli, kurulan fabrika ürünlerinin fabrikayı kuran veya mali yatırımı yapan ülkeye verilmesi ile ödenir.

İşbirliği anlaşmaları yapmak suretiyle üçüncü Dünya ülkeleriyle iş yapmaya istekli Alman şirketlerinin adedi gittikçe artmaktadır.

Müşterek yatırımlarda başarı koşulları;

- 1) Doğru ortak seçmek,
- 2) Uzun vadede dünya piyasasına çıkabilecek bir üretim yapmak,

- 3) Uygun idare seçmek,
- 4) Doğabilecek problemleri ve rizikoları hafife almamaya bağlıdır.

İşbirliği ilişkilerinde uzun süreli bir bağlantı kurulur. Her iki tarafın işin planlanması ve sorumluluklarında karar alma hakkı eşittir.

Bazı rizikolara rağmen, işbirliği anlaşmalarının, sanayileşmiş ülkelerin yatırımcıları için müspet bir durum gösterdiği genellikle kabul edilmektedir.

- Piyasa şartlarının doğru bir değerlendirilmesini yapmak
- Üretimin kalite standartlarını sağlamak
- Mahalli ortağa güven duymak

dikkat edilmesi gereken noktalardır.

Yatırım yapılan ülkeye gönderilecek görevlilerin, iyi hazırlanması, gittikleri ülkenin kültür geçmişini ve mahalli dili bilmeleri gerekir. Görülüyor ki işbirliği yapılan ülke ile başarılı sonuçlar sağlamak için sadece ekonomik, hukuki ve politik konulara değil, o ülkenin kültürel ve sosyal şartlarına da önem vermek gerekmektedir.

Kaynak: Intereconomics

Dünya Bankası Türkiye'ye Yeni Kredi Veriyor

Dünya Bankasının kredilendirdiği 58.5 milyon \$ 'lık projeye göre Türkiye, imalat sanayinde nitelikli işgücü arzını arttırma ve daha az nitelik gerektiren işlerde istihdam olanaklarını genişletme çalışmalarına başlamıştır.

Bu proje, Türkiye'deki devlet eğitimi dışındaki mesleki eğitim programlarını (NFVT) güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, iş piyasasının gereksinimlerine daha uygun olacağı düşünülen öncelikle 16.300 ve daha sonra 16.600 eğitim merkezinin açılmasını planlamaktadır. Projede yer alan diğer konular; eğitim kalitesini yükseltmek, eğitim organizasyonu, geliştirilmesi, eğitimcilerin eğitimi, eğitim materyallerinin geliştirilmesi, başarı sınav ve belgeleri olarak belirlenmiştir.

1980'den bu yana Türkiye, özellikle piyasa ekonomisine önem veren, ihracata ve teknoloji yoğun sanayilere yönelik özel sektörü teşvik eden bir ekonomi politikası izlemiştir. Bu proje Türkiye'nin sanayi sektöründe artan nitelikli işgücü talebini karşılayabilecektir.

Hükümet toplam 71.1 milyon \$ 'a malolacak bu projeye 12.6 milyon \$ 'lık bir katkıda bulunmaktadır.

Kaynak: World Bank News

Teşebbüs Destekleme Ajansı...

Ticari şirket statüsündeki TDA'nın kamu kuruluşu olma niteliğinden dolayı da birçok kuruluş tarafından, kamu ve özel sektör sanayi ve ticaret kuruluşları, bankalar üniversitelerce destekleneceği beklenilmektedir.

TDA bir vakıf şirkettir (İş Vakfı'nın kuruluşu). Kâr amacı güden ve fakat kârını tekrar vakıf amaçları doğrultusunda yatıran bir organizasyondur. Bu nedenle başta kamu kesimi olmak üzere pek çok kişi ve kuruluş destek anlaşmaları yapmaktadır.

Devlet Bakanlığı öncülüğünde kurulan TDA (Teşebbüs Destekleme Ajansı) istihdam yaratmak ve yeni teknolojilerin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla küçük girişimciye çeşitli destekler sağlamayı hedefliyor.

TDA'nın ilgi alanı küçük girişimcidir. 1 ila 10 arasında kişi istihdam eden ve özellikle yeni teknoloji alanlarında mal ve hizmet üretmeyi düşünen girişimcilerin TDA'nın hedef kitlesi olduğu ifade ediliyor. Genel ilke olara, istihdam boyutu yoğun bulunan girişimler esas alınmaktadır. Mevcut bir girişimin genişletilmesi ve benzeri girişimlerin kurulmasından çok yeni bir teknoloji ilavesi ile istihdam yaratan girişimler desteklenecektir.

Bu amaçla, küçük girişimciye sağlanacak destekler şunlar olacaktır: Pazar araştırması, pazar güvencesi, eğitim, işyeri temini, uzman personel ve teknik destekleme, bunların bir kısmını TDA doğrudan verecek, bir kısmını ise anlaşmalar yaptığı kuruluşlar yoluyla sağlayacaktır.

Girişimcilere sağlanacak destekler karşılığında gayrimenkul, proje gelirlerine ortak olma ve hizmet karşılığı ödeme yapılması gibi güvencelerin istenilmesi planlanmaktadır.

Sözü edilen desteklerin parasal kaynağı TDF Fonu'dur. Fonun gelirlerinin ise; İş Vakfı'nın ilk olarak verdiği para (seed mo-